

Talent

jaargang 17 • nr. 1 • FEBRUARI 2017

Flore van Grunsven
en de vloek van hoogbegaafdheid

dr. Linda Silverman
over begaafdheid:
'Eer individualiteit'

Rineke Derksen
over beter omgaan met
hoogbegaafde
kinderen

Moeten leraren ook
over een
growth mindset
beschikken?

KEURMERK

Op basisschool De Meidoorn in Wezep zijn meer en hoogbegaafde leerlingen in goede handen. Met enige trots vermeldt de school dat de signalering en diagnostisering op orde is en dat er veel aandacht is voor deskundigheidsbevordering van het team. En uiteraard is er passend onderwijs. De school mag zich Kwadraatschool noemen. 'Een kwaliteitskeurmerk op het gebied hoogbegaafdheid', zo schrijven ze zelf. Nou ken ik een paar mensen van die kwadraatscholen in de buurt van De Meidoorn en weet ik dat het inderdaad wel snor zit met de uitgangspunten en aanpak.

Die zelfkritische houding is blijkbaar niet voor iedereen vanzelfsprekend, want sinds kort kennen we een heus KwaliteitsRegister Hoogbegaafdheid, KRHB genaamd. De initiatiefnemers, de Koepel Hoogbegaafdheid, een samenwerkingsverband van Pharos, HINT en Choochem, schrijven in een persbericht: 'Bij het zoeken naar begeleiding is lang niet altijd duidelijk wat geboden wordt. Naast de kwalitatief goede bureaus en opleidingen is ook wildgroei ontstaan.'

Samen met het werkveld zijn criteria opgesteld die waarborgen dat hulpaanbieders kwaliteit leveren. Lang niet alle, veelal goedbedoelde initiatieven, treffen blijkbaar doel. Er

is overigens nog genoeg werk aan de winkel. Wat wordt bedoeld met 'criteria die waarborgen dat er kwaliteit geleverd wordt?' Ook zal er voldoende (financiële) armslag moeten zijn voor blijvende controle en ontwikkeling. Op de Nationale Onderwijs Tentoonstelling (NOT) eind januari weten we meer. Vol verwachting klopt mijn hart. Wordt zeker vervolgd.

Frank Stienissen

INHOUD

TALENT
JAARGANG 19
NR. 1
FEBRUARI 2017

4. MOETEN LERAAR EN LEERLING SAMEN GROEIEN?

Hoogbegaafde leerlingen hebben veel baat bij een 'growth mindset'. Bij leerlingen met een growth mindset ligt de focus niet alleen op het resultaat, maar vooral op het proces. Deze leerlingen streven ernaar hun grenzen telkens weer te verleggen en gaan uitdagingen niet uit de weg. Ook staan ze zichzelf toe om dingen niet te weten en fouten te maken. Maar moeten leerkrachten zelf ook in die modus geraken om optimaal resultaat te behalen?

6. FLORE VAN GRUNSVEN EN DE VLOEK VAN HOOGBEGAAFDHEID

Voor buitenstaanders lijkt hoogbegaafdheid een zegen. Eén keer een boek doorlezen en je beheerst de stof. In sneltreinvaart doorloop je de basisschool en het VWO. Een glanzende carrière en een overdaad aan persoonlijk geluk liggen voor het grijpen, toch? Niet dus. Flore van Grunsven was/is niet onverdoeld gelukkig met haar hoogbegaafdheid.

9. BETER COMMUNICEREN

Communiceren met hoogbegaafde kinderen vergt heel wat lenig geschakel van volwassenen. Hoogbegaafde kinderen denken en praten vaak zo verstandig dat je bijna-volwassen gesprekken met hen kunt voeren. Waarom doen ze dat? En hoe kan je daar als volwassene het beste op reageren? Hoogbegaafdheidsexpert Rineke Derksen weet raad.

14. DR. LINDA SILVERMAN OVER BEGAAFDHEID

De Amerikaanse psycholoog dr. Linda Silverman testte in 37 jaar ruim 6300 kinderen op begaafdheid. In september was zij in Nederland voor de SLO-conferentie 'Bijzonder Begaafd'. Talent sprak haar exclusief over haar inzichten en haar ervaring. 'Bescherm begaafde kinderen. Zij zijn kwetsbaar.'

17. KIENE KLEUTERS IN DE KLAS

Steeds beter weten we dat het onontbeerlijk is om vanaf dag één op school aan te sluiten bij de individuele ontwikkeling van het kind. Vijf deskundigen over het herkennen van de signalen, over de noodzaak van tijdig signaleren, over zinvolle verrijking en mogelijke versnelling.

20. VEEL JONGVOLWASSEN HOOGBEGAAFDEN KOMEN IN AANRAKING MET GGZ

Niet met alle hoogbegaafden gaat het goed. Er zijn zelfs aanwijzingen dat hoogbegaafden meer dan gemiddeld in aanraking komen met de geestelijke gezondheidszorg (GGZ). Het Instituut Hoogbegaafdheid Volwassenen (IHVV) voerde daarom een korte inventarisatie uit, waarin dit vermoeden lijkt te worden bevestigd.

EN VERDER:

11 Column Maddy Hageman 12 Kort nieuws 24 Hersenonderzoek met didactiek verbinden 26 Vooruit 28 Carla's Corner 29 Lerende VO-HO netwerken 30 Column Annemieke van Manen 31 Meten en Weten

‘Ik heb het een plekje gegeven’

Flore van Grunsven en de hoogbegaafdheid

Voor buitenstaanders lijkt hoogbegaafdheid een zegen. Eén keer een boek doorlezen en je beheerst de stof. In sneltreinvaart doorloop je de basisschool en het VWO. Een glanzende carrière en een overdaad aan persoonlijk geluk liggen voor het grijpen, toch? Niet dus. Flore van Grunsven was/is niet onverdeeld gelukkig met haar hoogbegaafdheid – en haar moeder Nicol Heijmans begrijpt dat heel goed.

Niet één maar drie hoogbegaafde kinderen heeft Nicol Heijmans uit Oss. Flore (19), tweedejaars studente Psychologie aan de Radbouduniversiteit in Nijmegen, is de oudste. Ook haar zus Sophie (17) en broer Pepijn (16) zijn hoogbegaafd. Sophie is zelfs extreem hoogbegaafd (zie kader, red.). Moeder Nicol Heijmans: ‘Of hun vader hoogbegaafd is, weten we niet. Hij is nooit getest. Maar dat hij slim is, staat vast. Hij studeerde geneeskunde met twee vingers in de neus en werkt als huisarts. Hij is een wandelende encyclopedie en onthoudt alles, ook futiliteiten. Speel geen Triviant met hem; je verliest geheid.’ Zelf is ze ook hoogbegaafd, zo weet ze sinds een jaar of twaalf. ‘Maar dat kon ik op school niet laten zien. Ik kwam op de Mavo terecht en uiteindelijk heb ik de diploma’s van een balletopleiding en de PABO.’

Tekst en foto's: Martin van Rooij

vloek van

ONTWIKKELINGSVOORSPRONG

Flore heeft een kamer gereserveerd nabij de universiteitsbibliotheek. Nou ja, het is meer een hok. We spreken af in Nijmegen omdat Flore een volle agenda heeft – overdag maar ook 's avonds – waardoor ze niet meer zo vaak in haar aanvankelijke woonplaats Oss is. Opmerkelijk genoeg openbaarde Flore's hoogbegaafdheid zich pas ná die van haar jongere zusje Sophie. Nicol: 'Nog voor ze naar de basisschool ging, kon Sophie al lezen, schrijven en rekenen. Na een paar weken in groep 1 zei een leerkracht tegen mij: 'Sophie is wel een héél slim meisje. Mogen we haar testen? Want we voorzien problemen als zij nog twee jaar moet kleuteren.' Officieel kun je dan nog geen IQ testen, alleen een 'ontwikkelingsvoorsprong' vaststellen. Nou, die had ze. Daarop is in goed overleg besloten Sophie van groep 1 naar groep 3 te verhuizen.'

Ook Flore was al snel haar leeftijdsgenootjes vooruit. Halverwege groep 1 had ze alle AVI-niveaus al behaald. Nicol: 'Dat gaf gedoe, want Flore moest wel gewoon met de rest van de klas meelopen in het AVI-schema. In groep 2 nam ze eens een boekje mee naar school met de vraag of ze daaruit mocht voorlezen. Mocht niet. Stom? Ja, misschien wel. Maar let op: dit gebeurde wel veertien jaar geleden. Sindsdien is er wel het een en ander veranderd.'

Toen ze in groep 4 zat, werd Flore getest op het Centrum voor Begaafdheidsonderzoek (CBO) in Nijmegen. Dat onderzoek toonde aan dat zij, net als haar jongere zus, hoogbegaafd was. Later bleek ook het derde en laatste kind, zoon Pepijn, hoogbegaafd te zijn. Flores was al versneld van groep 1 naar groep 3 gegaan. Nu haar hoogbegaafdheid was vastgesteld, toonde de school zich bereid Flore verrijkmateriaal aan te bieden. Toch liep het fout.

STILLETJES IN EEN HOEKJE

In groep 4 trof Flore een leerkracht die grote moeite had de stof te diversifiëren. Ze kreeg het niet voor elkaar Flore lesstof aan te bieden die haar nieuwsgierigheid prikkelde. Van een vrolijk en extravert kind dat huppelend naar school ging veranderde ze in een fulloos meisje dat stilletjes wegkroop in de een hoek van de woonkamer en haar moeder vertelde dat ze niet meer naar school wilde. Vervolgens werd ze ook nog eens flink gepest. Flore: 'Dat had waarschijnlijk ook te maken met het feit dat ik én jonger én hoogbegaafd ben. Kortom: anders. Ze scholden me uit en ze pestten

SOCRATOSS: DAN DOEN WE HET MAAR ZELF

Heb maar eens drie hoogbegaafde kinderen, zoals Nicol Heijmans maar ook Marink van Kessel. Dan weet je wel dat hoogbegaafdheid lang niet altijd een zegen is. Bijvoorbeeld omdat je kinderen er niet bij horen. Of omdat ze gepest worden. Of omdat de school er niet in slaagt je kinderen het onderwijs te bieden waar ze behoefte aan (en recht op) hebben.

Marink van Kessel had (net als Nicol Heijmans) de Pabo gedaan en vervolgens orthopedagogie gestudeerd en nam samen met Nicol Heijmans (moeder van Flore) het initiatief tot bovenscholse plusklassen met een doorgaande leerlijn voor de regio Oss, onder de naam SocratOss (samentrekking – maar dat snapte je al – van Socrates en Oss). Nicol: 'SocratOss slaat voor onderwijs uitsluitend voor hoogbegaafden, dus niet voor de A+-leerlingen en andere slimmeriken. Waarom dat belangrijk is? Omdat je dan de ellende – het buitensluiten, het pesten, je niet begrepen voelen, niet de gewenste leerstof aangeboden krijgen – met elkaar kunt delen.' Flore: 'Maar ook omdat je elkaar als gelijkgestemden snel begrijpt. Ik heb het een paar keer meegemaakt dat anderen mij meteen begrepen, nog voor ik mijn idee goed en wel onder woorden had gebracht. Dat is heel fijn.'

Een plusklas: heb je die op een VWO nog nodig? Flore: 'Misschien nog wel meer dan op de basisschool. Op het VWO heb je zeven lessen van vijftig minuten. Alles in een strak stramen: klassieke inleiding, opdracht maken. Voor verdieping was geen ruimte. Griekse mythes vond ik wel interessant. Daar hadden we twee uur voor. Veel te weinig vond ik. Uiteindelijk hebben we bij SocratOss de mythe Medea opnieuw geschreven en grotendeels vertaald naar deze tijd, zelf de decors gemaakt, de programmaboekjes, de muziek en liederen, de kostuums en het stuk opgevoerd in een avondvullende voorstelling voor belangstellenden. In een gewone les gaat dat niet.'

www.socratoss.nl

me ook fysiek.' Haar stem stukt, haar ogen lopen vol. Veertien jaar later doet het nog pijn. 'De scheldnamen ben ik vergeten. Misschien heb ik ze wel verdrongen. Wel herinner ik me nog dat ik buitengesloten werd. Ik hoorde er niet bij.' Nicol: 'Haar klasgenoten zijn ooit op haar gaan zitten en hebben haar eens door de klas geduwd waardoor ze tegen een tafel viel, met een gat in haar hoofd als gevolg.'

VEILIGER

Nicol voerde talloze gesprekken met de juf om aan het gekkie een einde te maken, maar die hadden geen enkel effect. Uiteindelijk deden haar ouders haar naar een andere school. Flore: 'Dat was een grote verbetering, in ieder geval voor mijn welzijn. Je had nog steeds wel groepjes – de populaire kinderen, de arrogante kinderen, de stille kinderen – en natuurlijk was daar ook wel eens wrijving tussen en werd ik wel eens geplaagd, maar ik voelde me daar wel veiliger. Er werd ook meer naar me geluisterd. Bovendien werd toen niet een plusklas opgezet; daar ging ik één dagdeel per week naartoe.' Uiteindelijk deed ze groep 7 en 8 in één jaar. De maximale CITO-score zat er niet in, maar de weg naar het gymnasium lag voor de toen tienjarige Floor open.

'Ik loop bepaald niet te koop met mijn hoogbegaafdheid'

NICOL HEIJMANS: GEEN FAN VAN ECHA

Als hoogbegaafde én als moeder van drie hoogbegaafde kinderen weet Nicol Heijmans wel wat de voor- en nadelen van hoogbegaafd zijn en hoe je hoogbegaafden het beste kunt benaderen, begeleiden en ondersteunen. Ze zag veel fout gaan en is er iets aan gaan doen. Ze besloot zichzelf te bekwamen in onderwijs aan hoogbegaafden. 'Nee, niet als ECHA-specialist. Dat heeft voor mij geen toegevoegde waarde. De kennis die daar aangeboden wordt, heb ik al lang en breed in mijn rugzak. Mijn beeld is ook dat een docent met theoretische kennis over hoogbegaafdheid voor de klas gaat staan, een methode uit de kast trekt en de kinderen aan het werk zet. Overigens juich ik ieder initiatief toe dat een school onderneemt met betrekking tot hoogbegaafdheid.'

In elf jaar SocratOss hebben Nicol en Marink alleen maar met zelf ontwikkeld materiaal gewerkt. 'Niet omdat er geen geld was om een methode aan te schaffen, maar omdat deze methodes tekortschielen. Wij baseren ons hele programma op de theorie van Robert Sternberg, waarbij we werken met de 3 intelligenties, de creatieve, de analytische en de praktische intelligentie met uiteraard een reflectie hierop. Met deze methode kunnen wij à la minute ons doel bijsturen als we constateren dat de groep of het individuele kind wat anders nodig heeft.'

'Uit eigen ervaring en jarenlang werken met hoogbegaafde kinderen en jongeren zag ik dat er wat aanvullends nodig was, naast het onderwijs dat wij als SocratOss bieden. Wat te doen met het talent dat wij in Nederland laten liggen en dat niet tot uiting komt in ons onderwijssysteem? Om dat talent naar boven te kunnen halen, besloot ik om een opleiding te volgen tot KernTalentsAnalist in België. Een hoogbegaafde heeft vaak vele talenten en met deze methode haal je ze daadwerkelijk boven tafel. Een meerwaarde voor ze, om het zelfbeeld bij te sturen, maar ook om een eventuele passende vervolgstudie te kiezen.'

Meer info: www.coretalents.be/nl

GEEN HOGE CIJFERS

Hoewel hoogbegaafd deed Flore zeven jaar over het VWO. Huh? 'De eerste drie jaren verliepen soepel. Het vierde ging wat minder. In dat jaar bleek dat ik niet over goede leerstrategieën beschikte, ook al had ik bij SocratOss (zie kader, red.) wel geleerd hoe ik te werk moest gaan.'

Uiteindelijk kwam het wel goed en ging Flore over naar de vijfde. 'Halverwege dat jaar werd ik vijftien: de minimumleeftijd om een visum voor de VS te krijgen. Ik ben toen meteen een halfjaar naar Amerika gegaan, naar een highschool. In mijn eentje. Later heb ik de vijfde in zijn geheel overgedaan; dat moest. Daarna de zesde.'

Hoewel ze hoogbegaafd is, zie je dat niet aan Flore's cijfers. Het gemiddelde van haar eindcijfers was een 7-. Nicol: 'Flore is nooit voor de hoge punten gegaan, maar voor de verbreding. Naast school deed ze ballet, piano, hockey – en dan meteen op een heel behoorlijk niveau. Alleen op zondag had ze geen verplichtingen.'

PLEKJE

Flore zegt dat ze haar hoogbegaafdheid een 'plekje' heeft kunnen geven – een term die doorgaans wordt gebruikt bij verwerking van een groot verdriet. 'Hoogbegaafdheid wijkt af van de standaard. In zekere zin is het een handicap. Een handicap waarmee ik heb leren omgaan. Ik pas me aan. Als ik samen met iemand anders studeer bijvoorbeeld, merk ik vaak dat ik sneller schakel. Ik verlaag dan mijn tempo. Ook in sociaal opzicht pas ik me aan. Ik loop bepaald niet te koop met mijn hoogbegaafdheid. Integendeel; die hou ik vaak lange tijd voor me.'

Zowel qua studie(resultaten) als in sociaal opzicht heeft Flore haar draai gevonden, al blijft één ding knagen: de studiekeuze. 'Ik gaf de voorkeur aan geneeskunde maar besloot me in te schrijven voor psychologie, omdat ik dan meer kans maakte te worden ingeloot. Daar heb ik een beetje spijt van. Gisteren heb ik me ingeschreven voor Geneeskunde aan de Universiteit van Amsterdam...'

HOOGBEGAafd MAAR NIET SUCCESVOL

Flore heeft een IQ van 133. Haar jongere zus Sophie heeft een nog hoger IQ: boven de 145. Toch is Sophie niet succesvol op school. Ze zit nu voor het zevende jaar op de havo. Nicol Heijmans, haar moeder: 'Sophie heeft dyslexie. Ze is een keer blijven zitten en een keer gezakt. Dat is nou ons onderwijssysteem. Vooral oog voor de leercompetentie. Sophie's zelfvertrouwen is ernstig geschaad, ze ervaart haar hoogbegaafdheid als een zware last. Inmiddels heeft ze zo'n hekel gekregen aan leren dat ze, als ze straks haar diploma heeft, waarschijnlijk nooit meer naar een school gaat waar ze alleen maar in de boeken moet zitten.'